

Małgorzata Raczkowska
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego

Nierówności ekonomiczne w Unii Europejskiej

ECONOMIC INEQUALITY IN THE EUROPEAN UNION

Artykuł podejmuje fundamentalne kwestie odnoszące się do istoty i pomiaru nierówności ekonomicznych. Praca została wykonana na podstawie analizy i syntezy literatury przedmiotu oraz zebranych danych statystycznych. Przeprowadzono analizę poszczególnych wymiarów nierówności ekonomicznych w krajach Unii Europejskiej w 2010 i 2015 roku. Uzyskane wyniki potwierdziły występowanie nierówności ekonomicznych pomiędzy krajami Unii Europejskiej. Największe różnice odnotowano w poziomie luki płacowej oraz w wartościach współczynnika Giniego. Najwyższe nierówności dochodowe odnotowano w Bułgarii, Rumunii, w państwach bałtyckich a także w krajach południa Europy tj. w Hiszpanii, Portugalii oraz Grecji, natomiast najniższe w Słowacji, Czechach, Słowenii, Szwecji oraz w Finlandii.

Słowa kluczowe: dochód, nierówności dochodowe, jakość życia.

Wstęp

Nierówność bogactwa i dochodów jest cechą każdej gospodarki wolnorynkowej. Zjawisko to powoduje, że pewna część społeczeństwa przeważa nad innymi w wielu wymiarach życia. Ma to swój wyraz między innymi w wysokości płac, w dostępie do różnego rodzaju dóbr, do edukacji, do opieki zdrowotnej, czy też wtedy kiedy ludzie nie mają jednakowych praw.

Pomimo licznych badań i analiz nierówności ekonomicznych, ciężko jest uznać je za kompletne. Wynika to przede wszystkim z braku powszechnej zgody co do potrzeby istnienia nierówności. Wciąż bowiem rozpatruje się niewyjaśniony problem: Czy nierówności są pożądane, a jeśli tak, to jak duże? Dążeniem współczesnych gospodarek jest bowiem stworzenie równości szans, nie zaś równości wyników.

Celem artykułu jest ocena kształtowania się nierówności ekonomicznych w zakresie jakości życia w krajach Unii Europejskiej w roku 2010 i 2015. Do realizacji celu badawczego wykorzystano literaturę przedmiotu oraz zbiory gromadzone przez Europejski Urząd Statystyczny Eurostat. W badaniach zastosowano statystykę opisową i analizę korelacji.

Nierówności ekonomiczne w ujęciu teoretycznym

Pojęcie nierówności jest zagadnieniem wielowymiarowym i uniwersalnym, używanym zarówno w naukach ścisłych jak i humanistycznych. Można je rozpatrywać na poziomie ekonomicznym, politycznym, kulturowym, społecznym, czy nawet psychologicznym.

Zawsze jednak, bez względu na przyjęty aspekt, traktowane są jako zaprzeczenie równości.¹

W literaturze przedmiotu dostępnych jest wiele różnych definicji nierówności ekonomicznych, które wyjaśniają jego istotę w szerszym lub węższym ujęciu. Odnoszą się one zazwyczaj do rozkładu płac, dochodów, dóbr i usług lub stanu posiadania majątku w danym społeczeństwie lub pomiędzy krajami.² Można zatem w ramach nierówności ekonomicznych wyróżnić nierówności: płacowe, dochodowe oraz majątkowe.³ Nierówności płacowe dotyczą zróżnicowania rozkładu wynagrodzenia za pracę najemną i mogą być mierzone jako nierówności płac miesięcznych czy też godzinowych stawek płacy. Nierówności dochodowe występują w sytuacji, kiedy dochody uzyskiwane przez poszczególne osoby, gospodarstwa domowe lub grupy społeczne są niejednakowe, tzn. pewne gospodarstwa dysponują większymi dochodami niż pozostałe, a w konsekwencji mogą w większym stopniu korzystać z wytwarzanych w gospodarce dóbr i usług. Z kolei nierówności majątkowe zwykle mierzy się w kategoriach majątku netto, czyli różnicy pomiędzy majątkiem brutto a pasywami (kredytami i pożyczkami).⁴

Omawiając nierówności ekonomiczne należy, także wskazać na dwie kategorie, które powiązane są bezpośrednio z analizowanym zagadnieniem. Pierwsza z nich to opracowany przez Roemera (1998) model nierówności szans dochodowych. W ujęciu tym autor wskazuje, iż dochody osiągane przez ludzi są wynikiem zarówno ich wysiłku (wybór zawodu, ilości przepracowanych godzin, inwestycji w edukację, itp.) oraz tzw. czynników od nich niezależnych (płci, wykształcenia rodziców, miejsca urodzenia, itp.).⁵ Część nierówności ekonomicznych występujących w danym społeczeństwie stanowi zatem niesprawiedliwa nierówność szans, która jest wynikiem okoliczności niezależnych od działań członków danej zbiorowości.

Druga kategoria, którą należy wymienić to ubóstwo relatywne. Wskaźnik ubóstwa relatywnego często nie jest traktowany jedynie jako miernik ubóstwa, lecz jako jeden ze wskaźników nierówności ekonomicznych.⁶ Stanowi on w bowiem miarę nierównomierności rozkładu wydatków w jego dolnym przebiegu.⁷ Podejście relatywne

¹ J. Baker, K. Lynch, S. Cantillion, J. Walsh, *From Theory to Action*, Palgrave Macmillan, London, 2009, s. 76.

² D. Walczak-Duraj, *Socjologia dla ekonomistów*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 2010, s. 78.

³ Wielu autorów (m.in. Ulman, Wałęga, Kasprzyk, Wojnar) używa termin „nierówności ekonomiczne” wymiennie z pojęciem „nierówności dochodowe”. Nie jest to jednak podejście właściwe, bowiem dochody teoretycznej osoby czy gospodarstwa domowego mogą być wysokie, lecz po uwzględnieniu zobowiązań, długów i konieczności wydatków niekonsumpcyjnych osoba ta nie musi być uważana za bogatą. Wysokie dochody w połączeniu z wysokimi kosztami mogą stanowić o niskim poziomie życia [R. Avik, *Zubożala debata o ubóstwie*, <http://csr.forbes.pl/skad-sie-biora-nerownosci-ekonomiczne,artykuly,177148,1,1.html>]. Nierówności dochodowe są zatem kategorią węższą, odnoszącą się bezpośrednio do nierówności w rozkładzie dochodów, są elementem składowym nierówności ekonomicznych. [na podstawie: H. Domański, *Struktura społeczna*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, 2007, s. 312–313].

⁴ M. Brzeziński, *Czy Polska jest krajem o dużych nierównościach ekonomicznych*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa, 2017, s. 2.

⁵ Ibidem

⁶ Z. Rusnak, *Pomiar ubóstwa i wykluczenia społecznego – problemy metodologiczne*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu Nr 20/2011, Wrocław, 2011, s. 395.

⁷ S. Golińska, *Instrumenty państwa w sytuacji ubóstwa*, [w:] Kategorie i instrumenty interwencji państwa w sytuacji ubóstwa. Czym jest minimum socjalne, red. M. Dziubińska-Michalewicz, A. Chodyra, Biuletyn Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Konferencje i Seminaria nr 1(45)/03, Warszawa, 2003, s. 19–29.

odnosi się do wielkości zaspokojenia potrzeb jednostki do zaspokojenia potrzeb w całym społeczeństwie i jest określane za pomocą mierników statystycznych między innymi średniej czy mediany. W odróżnieniu od ubóstwa absolutnego, ubóstwo relatywne nie może zostać wyeliminowane, gdyż opiera się na nierównościach które zawsze będą istnieć w społeczeństwie, a jego wielkość można jedynie zmniejszyć przez odpowiednią politykę redystrybucyjną dochodu i zmniejszenie nierówności dochodowych.

Tabela 1. Wybrane mierniki pomiaru nierówności ekonomicznych

Miernik	Definicja
Nierówności w dochodach	
Współczynnik Giniego	Pokazuje różnicę bezwzględną między dochodami losowo wybranej pary podmiotów (np. gospodarstw domowych) w stosunku do średniego dochodu. Wartości wskaźnika mieszczą się w przedziale [0-1] – im niższa wartość wskaźnika, tym bardziej równomierna dystrybucja dochodów. O niskim rozwarstwieniu dochodowym społeczeństwa można mówić, gdy wartość współczynnika Giniego jest mniejsza niż 0,30.
Współczynnik Theila	Jest normatywną miarą nierówności, która informuje o przeciętnym niedopasowaniu wartości teoretycznych do wartości empirycznych. Miara Theila przyjmuje wartość 0, gdy podział jest idealnie równy, oraz wartość $\ln(n)$ gdy jest maksymalnie nierówny (jedna osoba otrzymuje wszystkie dochody).
Współczynnik różnicowania decylogowego	Liczony jest jako stosunek decyla dziewiątego do decyla pierwszego w rozkładzie dochodów. Przyjmuje on wartości z przedziału [1; +∞]. W sytuacji rozkładu egalitarnego jego wartość jest równa 1. Im większa nierówność rozkładu, tym, większe wartości współczynnika.
Współczynnik różnicowania kwintylogowego (S80/S20)	Określa stosunek sumy dochodów uzyskanych przez 20% osób o najwyższym poziomie dochodów (najwyższy kwintyl) do sumy dochodów uzyskanych przez 20% osób o najniższym poziomie dochodów (najniższy kwintyl). Narzędzie to pozwala na uzyskanie odpowiedzi na pytanie, ile krotnie dochody najbogatszych są wyższe od dochodów najuboższych.
Nierówności szans dochodowych/Nierówności płacowe	
Luka płacowa (ang. Gender pay gap)	Przedstawia różnicę w przeciętnych godzinowych wynagrodzeniach brutto kobiet i mężczyzn wyrażoną jako procent przeciętnego godzinowego wynagrodzenia mężczyzn.
Zagrożenie ubóstwem	
Stopa ubóstwa relatywnego po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych	Określa procent osób żyjących w gospodarstwach domowych, w których całkowity ekwiwalentny dochód jest poniżej 60% mediany dochodu ekwiwalentnego dla całego kraju (w Polsce jako 50% średnich wydatków wszystkich gospodarstw domowych).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: B. Kasprzyk, *Nierówności ekonomiczne – ich postrzeganie i skala akceptacji społecznej*, [w:] Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 180, cz. 2, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów, 2014, s. 110-120; T. Panek, *Ubóstwo, wykluczenie społeczne i nierówności. Teoria i praktyka pomiaru*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, 2011, s.12; T. Kuszewski, *Nierówności ekonomiczne we współczesnym świecie. Pomiar i oceny zjawiska*, [w:] Pachó W., Garbicz M. (red.), *Wzrost gospodarczy a bezrobocie i nierówności w podziale dochodu*, Warszawa, 2008, s.159; P. Ulman, *Nierówności dochodowe w Polsce i ich dekompozycja*, [w:] Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe nr 4, Kraków, 2006, s. 77-96.

Zilustrowanie bezpośredniego kształtowania się nierówności w społeczeństwie jest praktycznie niemożliwe. Istnieje zbyt dużo zmiennych, których nie da się przedstawić w tabeli czy w diagramie. Nawet jeśli zaczęto by analizować dochód każdej osoby czy gospodarstwa z osobna i porównywać go do innych, wyciągnięcie jakichkolwiek wniosków byłoby niekompletne i nieodzwierciedlające rzeczywistości. Z

tego powodu do przedstawiania dysproporcji społecznych używa się zazwyczaj metod statystycznych, opierających się nie na bezpośrednich wartościach, a na ich koncentracji. Pomiary można też podzielić na twarde i miękkie, lub inaczej – obiektywne i subiektywne.⁸ Te pierwsze to badania opierające się na naukowych statystykach w odzwierciedleniu liczbowym. Metody subiektywne czerpią wiedzę zazwyczaj z badań ankietowych na wybranej próbie, oceniając poziom nierówności na podstawie indywidualnego ich postrzegania przez wybrane jednostki.

Najpopularniejszą miarą, której używa się w badaniach dotyczących nierówności dochodowych jest zaproponowany przez włoskiego demografa i statystka Corrado Giniego w 1912 roku tzw. współczynnik Giniego⁹ - tab. 1. W analizach wyróżnia się dwie formy tego współczynnika - przed redystrybucją i po redystrybucji dochodów. Współczynnik Giniego przed redystrybucją ukazuje jak sam rynek kształtuje strukturę społeczeństwa – nie wykazuje się dochodów bezrobotnych czy innych, pobierających od państwa świadczenia – rentowe czy zasiłkowe. Zestawienie współczynnika po opodatkowaniu i transferach zaś z zasady pomniejsza te wartości, jako że powiększają się dochody pobierających zasiłki, a poprzez opodatkowanie pomniejszają tych, którzy wykonują pracę zarobkową. Oczywiście różnice te różnią się w zależności od polityki, jaką prowadzi dany kraj.

Nierówności dochodowe można również analizować za pomocą porównania dochodów na górnej części dystrybucji dochodów z jej dolną częścią. Służy temu metoda kwintylowa.¹⁰ W metodzie tej badaną populację rozdziela się na pięć grup oraz porównuje się 20% najbogatszych obywateli i 20% najbiedniejszych członków populacji (tab. 1).

Rozkład nierówności może być też analizowany za pomocą mniej skomplikowanych wyznaczników. By wyciągnąć odpowiednie wnioski, wystarczy posługiwać się najprostszymi matematycznymi działaniami, takimi jak średnia, mediana, odchylenie standardowe czy wariancja. Pomocne może być też pogrupowanie dochodów w ustalone przedziały i bazujący na nim procentowy udział określonych grup w całkowitej sumie. Współczynnik decylowy na przykład, będąc tylko ilorazem dwóch wartości, pozwala określić ile razy bogatsza jest jednostka znajdująca się w grupie najwyższych dochodów od innej, będącej członkiem klas najbiedniejszych. Wskaźnik ten bardzo dobrze uzupełnia wyniki analizy współczynnika Giniego, zestawienia bowiem nie zawsze muszą być tożsame. Łącząc obydwie wartości łatwo jest określić, czy największe dysproporcje wynikające z „Giniego” występują równomiernie w całości populacji, w jej skrajnościach czy może wartościach środkowych.

⁸ T. Panek, *Metody identyfikacji ubogich w podejściu jednowymiarowym*, http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KAE/struktura/ISiD/struktura/ZSS/zaklad/sklad/Documents/Statystyka_Tmasz_Panek/Statystyczne_metody_analazy_ubostwa/Metody_identyfikacji_ubogich_w_podejsciu_jednowymiarowym.doc [Dostęp: 10.06.2017].

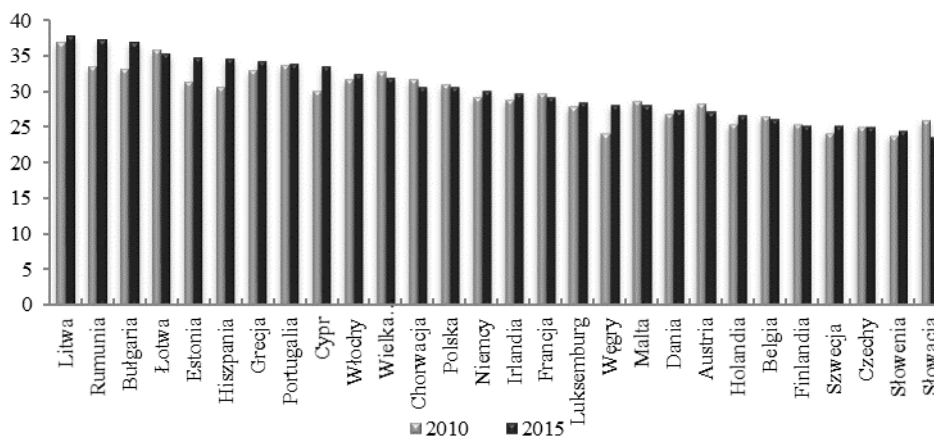
⁹ T. Kuszewski, *Nierówności ekonomiczne we współczesnym świecie. Pomiar i oceny zjawiska*, [w:] Pacho W., Garbicz M. (red.), *Wzrost gospodarczy a bezrobocie i nierówności w podziale dochodu*, Warszawa, 2008, s.159.

¹⁰ M. Stawicka, *Ekonomiczne rozwarstwienie społeczeństwa Unii Europejskiej po światowym kryzysie gospodarczym – problematyka rozkładu dochodów*, [w:] M. Woźniak (red.), *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy. Modernizacja dla spójności społeczno-ekonomicznej w czasach kryzysu*, Zeszyt nr 24, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, 2012, s. 129.

W niniejszej pracy do oceny nierówności ekonomicznych wybrano dwa wskaźniki nierówności dochodowych (współczynnik Giniego oraz wskaźnik S80/S20)¹¹, wskaźnik nierówności szans dochodowych (wskaźnik luki płacowej) oraz stopę ubóstwa relatywnego po uwzględnianiu w dochodach transferów społecznych.

Wyniki badań empirycznych

W 2010 roku przeciętnie w Unii Europejskiej współczynnik Giniego kształtował się na poziomie 30,5 proc. Najwyższa nierówność dochodów charakteryzowała Litwę (36,9 proc.) oraz Łotwę (36,1 proc.). Najniższe wartości indeksu Giniego odnotowano zaś w Słowenii (23,8 proc.), na Węgrzech oraz w Szwecji (24,1 proc.) - rys. 1. W 2010 roku Polska znalazła się w Unii Europejskiej (UE-28) na dwunastym miejscu pod względem nierówności dochodowych mierzonych analizowanym współczynnikiem.

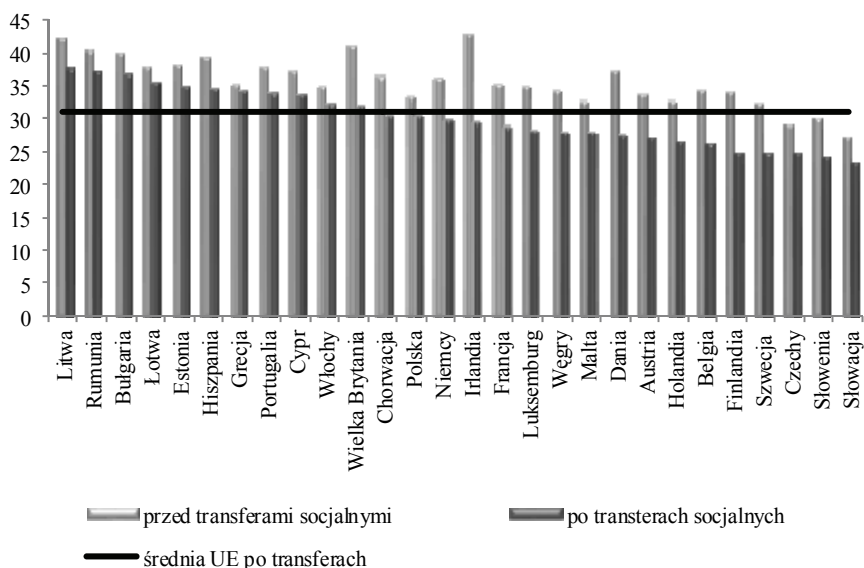
Rysunek 1. Współczynnik Giniego po opodatkowaniu i transferach społecznych w krajach UE w 2010 i 2015 roku [w proc.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>].

W 2015 r. współczynnik Giniego kształtował się w przedziale od 23,7 proc. w Słowacji do 37,9 proc. na Litwie, co oznacza, że nierówności dochodowe na Litwie były o 60 proc. wyższe niż na Słowacji. Wysokie nierówności dochodowe powyżej 35 proc. odnotowano również w Rumunii, Bułgarii oraz na Łotwie. Najniższa rozpiętość dochodów – poniżej 26 proc. charakteryzowała natomiast Słowację, Słowenię, Czechy, Szwecję i Finlandię. W Polsce miara ta osiągnęła poziom 30,6 proc. i była niewiele wyższa od średniej unijnej, która wyniosła 31 proc.

¹¹ W analizach, których celem jest porównywanie nierówności między krajami, na ogół nie wnika się w szczegóły tego rozkładu, zwłaszcza wtedy, kiedy uwzględnionych krajów jest dużo. W takich sytuacjach odpowiednim wyborem jest współczynnik Giniego oraz wskaźnik zróżnicowania kwintylowego.

Zestawiając rok 2015 z 2010 można zauważyć wzrost poziom indeksu Giniego w osiemnastu krajach, a w dziesięciu jego spadek. Największy wzrost wystąpił na Węgrzech (4,1 p.p.), w Rumunii i w Hiszpanii (3,9 p.p.) oraz w Bułgarii (3,8 p.p.). a największy spadek na Słowacji (2,2 p.p.) oraz w Austrii (1,1 p.p.).

Rysunek 2. Współczynnik Giniego przed i po opodatkowaniu i transferach socjalnych w krajach UE w 2015 roku [w proc.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>].

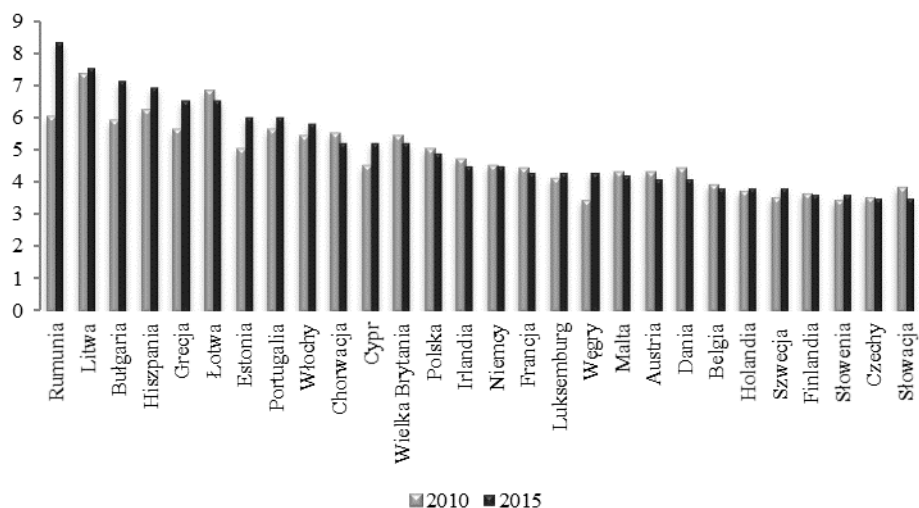
Nie uwzględnienie redystrybucji prowadzi do zmian w zestawieniu państw przodujących pod względem nierówności dochodowych – rys. 2. W 2015 roku najwyższy poziom współczynnika Giniego zaobserwowano w Irlandii - 42,8 proc. na Litwie - 42,2 proc. oraz w Wielkiej Brytanii - 40,4 proc. Największy wpływ świadczeń socjalnych na zmniejszenie nierówności odnotowano w Irlandii, Danii, Wielkiej Brytanii, Belgii, Finlandii oraz w Szwecji. W Irlandii w 2015 roku udało się dzięki odpowiedniej redystrybucji dochodów obniżyć wartość współczynnika o ponad 30 proc., w Danii o 26 proc., w Wielkiej Brytanii o blisko 22 proc. Najmniejsze zmiany wystąpiły w Grecji - jedynie o niecałe 3 proc. Należy jednak zaznaczyć, że nie można traktować redystrybucji jako jedyne narzędzie naprawcze. Mimo, że ma ona tak znaczący wpływ na zmniejszenie nierówności, wysoka wartość wskaźnika przed opodatkowaniem i transferami świadczyć może o stosunkowo niskich zarobkach dużej części społeczeństwa i o dosyć wysokim bezrobociu.

Istnieje znaczne zróżnicowanie w Unii Europejskiej pod względem stopnia nierówności dochodu mierzonego stosunkiem udziału w dochodzie 20 proc. najlepiej zarabiających do 20 proc. najgorzej zarabiających. Wskaźnik zróżnicowania kwintylogowego w 2010 roku wahał się od 3,4 na Węgrzech i w Danii do 7,3 na Litwie –

rys.3. W Polsce w 2010 r. 20 proc. osób o najwyższym poziomie dochodów dysponowało 5-krotnie wyższymi dochodami niż 20 proc. osób o najniższych dochodach.

W 2015 roku stosunek ten dla wszystkich państw członkowskich UE (28) wynosił 5,1, ale w zależności od kraju kształtował się od 3,5 do 8,3. W roku 2015 największą nierówność rozkładu dochodu odnotowano w trzech krajach – w Rumunii, na Litwie oraz w Bułgarii. Równie wysokie wartości zaobserwowano w Estonii, Grecji, Hiszpanii, na Łotwie oraz w Portugalii. Krajami najmniej zróżnicowanymi pod względem dochodów były, podobnie jak przy indeksie Giniego, Czechy, Słowacja, Słowenia a także Finlandia.

Porównując rok 2010 z 2015 można zauważyć wzrost wartości współczynnika S80/S20 w piętnastu krajach, w tym największy w Rumunii o 2,3 punkty, w jedenastu spadek (największy 0,3 punktu w Danii i Słowacji), a w trzech - Finlandii, Niemczech i w Czechach - ten sam poziom nierówności.

Rysunek 3. Współczynnik S80/S20 w krajach Unii Europejskiej w 2010 i 2015 roku

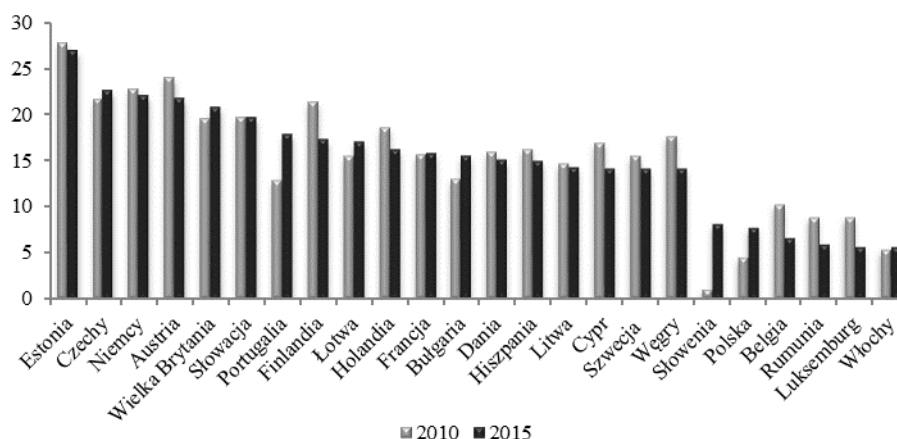
Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>].

Kolejnym ze wskaźników nierówności ekonomicznych jest luka płacowa¹². W 2010 roku różnice w wynagrodzeniach pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi wyniosły 26,8 p.p., tj. od 0,9 proc. w Słowenii do 27,7 proc. w Estonii (rys.4). Według Eurostatu w Polsce różnica w wynagrodzeniach brutto kobiet i mężczyzn wynosiła 4,5 proc., i była o 11 p.p. niższa niż przeciętnie w Unii Europejskiej.

W 2015 roku, godzinowe zarobki brutto kobiet były średnio o 16,3 proc. niższe od zarobków mężczyzn w Unii Europejskiej (UE-28). W poszczególnych państwach

¹² Luka płacowa w formie nieskorygowanej. Ten wskaźnik w przeciwieństwie to tzw. skorygowanej luki płacowej nie uwzględnia różnic w wykształceniu, doświadczeniu na rynku pracy, rodzaju wykonywanej pracy.

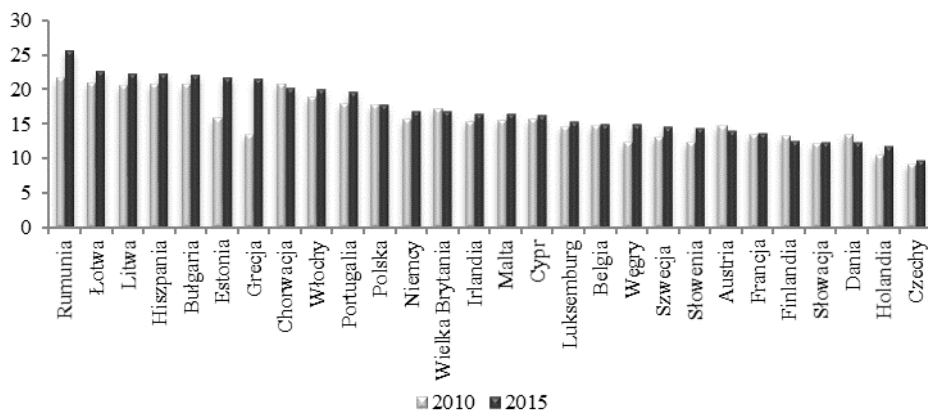
członkowskich różnica płac kształtowała się od 4,4 proc. we Włoszech do blisko 27 proc. w Estonii. Pięć krajów UE wykazywało lukę płacową poniżej 10 proc. - Belgia, Włochy, Polska, Malta oraz Słowenia. Poniżej unijnej średniej znajdowały się także: Luksemburg, Bułgaria, Litwa, Portugalia, Rumunia, Węgry i Słowenia. Najwyższe wskaźniki luki płacowej, powyżej 20 proc. odnotowano w Austrii, Czechach oraz Słowacji.

Rysunek 4. Wskaźnik luki płacowej w krajach europejskich w 2010 i 2015 roku [w proc.] – nieskorygowany
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>].

W latach objętych badaniem stopa zagrożenia ubóstwem relatywnym w Unii Europejskiej, podobnie jak powyższe mierniki, była zróżnicowana (rys.5). W 2010 roku 16,5 proc. ludności w UE było zagrożonych ubóstwem relatywnym. Najmniejsze ubóstwo – poniżej 10 proc. - zaobserwowano jedynie w Czechach – natomiast największe powyżej 20 proc. odnotowano w pięciu krajach - w Rumunii, Łotwie, Litwie, Bułgarii i w Hiszpanii. W Polsce stopa ubóstwa relatywnego kształtowała się powyżej średniego poziomu UE osiągając 17,6 proc.

W 2015 roku zaobserwowano wzrost ubóstwa relatywnego w większości krajów Unii Europejskiej. Szczególnie negatywnie wyróżnia się Grecja, gdzie wskaźnik zagrożenia ubóstwem zwiększył się aż o ponad 60 proc. Spadek liczby osób zagrożonych ubóstwem odnotowano jedynie w pięciu krajach – Chorwacji, Wielkiej Brytanii, Finlandii, Austrii oraz w Danii. Polska jako jedyny kraj utrzymał ten sam poziom ubóstwa relatywnego.

Rysunek 5. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym po uwzględnieniu transferów społecznych w krajach Unii Europejskiej w 2010 i 2015 roku [w proc.]
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>].

Nierówności a poziom dochodu

Uzależniając jakość życia społeczeństw jedynie od ekonomicznych aspektów należy wskazać dochód, jako główny czynnik determinujący badaną kategorię. W niniejszej analizie posłużono się medianą rocznych ekwiwalentnych dochodów netto wyrażonych w PPS.

W Unii Europejskiej obserwuje się znaczne różnice tej wielkości między poszczególnymi krajami (rys. 6).

Rysunek 6. Mediana rocznych ekwiwalentnych dochodów netto w krajach Unii Europejskiej w 2010 i 2015 roku [w PPS]
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>].

Najwyższy poziom mediany rocznych ekwiwalentnych dochodów netto w 2010 roku charakteryzował Luksemburg (26 602 PPS), Austrię (19 516 PPS) oraz Szwecję

(18 312 PPS). Polska pod względem wysokości mediany rocznych ekwiwalentnych dochodów (7 578 PPS) znalazła się w 2010 roku na 22. miejscu wśród krajów ugrupowania. Najgorszą sytuację pod względem wielkości dochodów - poniżej 6 000 PPS - w 2010 r. obserwowano w Rumunii, Bułgarii oraz na Łotwie.

W 2015 roku w większości krajów Unii Europejskiej mediana dochodów była wyższa niż w 2010 roku, w tym w największym stopniu wzrosła w Estonii o 40 proc., na Malcie o 21 proc. oraz w Niemczech i w Szwecji o 15 proc. Niższe dochody uzyskiwali natomiast mieszkańcy Grecji, Cypru, a także Hiszpanii.

Tabela 2. Współzależność obszarów nierówności ekonomicznych i mediany rocznych ekwiwalentnych dochodów netto w krajach Unii Europejskiej*

Zmienne	Mediana rocznych ekwiwalentnych dochodów netto	
	r	R ²
Współczynnik Giniego	-0,55	0,30
S80/S20	-0,62	0,39
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem przed uwzględnieniem transferów społecznych	-0,60	0,36
Luka płacowa	-0,06	0,004

*Wartość badanych współczynników została wyliczona na podstawie średniej z roku 2010 i 2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie powyższych wykresów.

Zbadano za pomocą współczynnika korelacji Pearsona zależności występujące pomiędzy wartościami współczynników nierówności ekonomicznych a obiektywnym miernikiem jakości życia. Spośród zbadanych miar w krajach Unii Europejskiej najwyżej skorelowany z medianą rocznych ekwiwalentnych dochodów netto był wskaźnik S80/S20 (tab. 2). Współczynnik korelacji linowej Pearsona osiągnął wartość (-0,62). Związek pomiędzy zmiennymi jest silny oraz ujemny. Jedna zmienna wyjaśnia drugą w blisko 40 proc. Wartość współczynnika korelacji Pearsona między medianą rocznych ekwiwalentnych dochodów netto a stopą ubóstwa relatywnego wynosi (-0,60), co jest na granicy między zależnością umiarkowaną i silną. Zależność między medianą rocznych ekwiwalentnych dochodów netto a współczynnikiem Giniego jest również ujemna i pokazuje umiarkowaną zależność pomiędzy zmiennymi – współczynnik korelacji Pearsona na poziomie (-0,55). Przeprowadzona analiza pokazuje natomiast brak jakiegokolwiek zależności między medianą rocznych ekwiwalentnych dochodów netto a wskaźnikiem luki płacowej. Zmienne te są niezależne – korelacja na poziomie (-0,06). Nie można zatem stwierdzić, że wzrost ekwiwalentnych dochodów netto przyczynia się do spadku nierówności płacowych ze względu na płęć.

Wnioski

Nie istnieje pomiar, który nieomylnie odzwierciedliłby poziom nierówności ekonomicznych. Połączenie jednak kilku z nich daje możliwości do wyciągnięcia poniższych wniosków:

1. Gospodarki unijne należy sklasyfikować w grupie państw o małym lub średnim rozwarstwieniu dochodów. W latach 2010-2015 zaobserwowano wzrost

- nierówności dochodowych mierzonych współczynnikiem Giniego oraz wskaźnikiem zróżnicowania kwintylowego w większości krajów unijnych.
2. Największe nierówności dochodowe występowały w najmniej zamożnych państwach Unii Europejskiej (Bułgaria, Rumunia), państwach bałtyckich (Łotwa, Litwa, Estonia) oraz w krajach południa Europy (Hiszpania, Portugalia, Grecja, Włochy, Cypr). Najniższy poziom nierówności dochodowych odnotowano w Słowacji, Czechach, Słowenii, Szwecji oraz w Finlandii.
 3. Różnice w wynagrodzeniach ze względu na płeć zmniejszyły się w większości krajów Unii Europejskiej. W 2015 roku kobiety zarabiały średnio za godzinę pracy o blisko jedną szóstą mniej niż mężczyźni.
 4. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem pozostawał średnio na poziomie 16-17 proc. dla całej Unii Europejskiej, co nie odzwierciedlało zmian w poszczególnych krajach. Liczba osób zagrożonych ubóstwem relatywnym zwiększyła się w 75 proc. państw członkowskich.
 5. Badania wskazują na istnienie współzależności między obszarami nierówności ekonomicznych a medianą rocznych ekwiwalentnych dochodów netto w Unii Europejskiej, ale ich siła jest dość zróżnicowana. Najwyższa korelacja występuje między medianą rocznych ekwiwalentnych dochodów netto a wskaźnikiem zróżnicowania kwintylowego dochodów.

Bibliografia

- Avik R., Zubożała debata o ubóstwie, <http://csr.forbes.pl/skad-sie-biora-nierownosci-ekonomiczne,artykuly,177148,1,1.html> [dostęp 14.04.2017].
- Baker J., Lynch K., Cantillion S., Walsh J., *From Theory to Action*, Palgrave Macmillan, London, 2009, s. 76.
- Brzeziński M., Czy Polska jest krajem o dużych nierównościach ekonomicznych, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa, 2017, s. 1-10.
- Domański H., *Struktura społeczna*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, 2007, s. 312-313.
- Golinowska S., Instrumenty państwa w sytuacji ubóstwa, [w:] *Kategorie i instrumenty interwencji państwa w sytuacji ubóstwa. Czym jest minimum socjalne*, red. M. Dziubińska-Michalewicz, A. Chodyra, Biuletyn Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Konferencje i Seminaria nr 1(45)/03, Warszawa, 2003, s. 19-29. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Kasprzyk B., Nierówności ekonomiczne – ich postrzeganie i skala akceptacji społecznej, [w:] *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, nr 180, cz. 2, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów, 2014, s. 110-120.
- Kuszeński T., Nierówności ekonomiczne we współczesnym świecie. Pomiar i oceny zjawiska, w: Pachon W., Garbicz M. (red.), *Wzrost gospodarczy a bezrobocie i nierówności w podziale dochodu*, Warszawa, 2008, s. 155-179.
- Panek T., *Ubóstwo, wykluczenie społeczne i nierówności. Teoria i praktyka pomiaru*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, 2011, s.12.
- Panek T., *Metody identyfikacji ubogich w podejściu jednowymiarowym*, http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KAE/struktura/ISiD/struktura/ZSS/zaklad/sklad/Documents/Statystyka_Tamasz_Panek/Statystyczne_metody_analazy_ubostwa/Metody_identyfikacji_ubogich_w_podejsciu_jednowymiarowym.doc [Dostęp: 10.06.2017].
- Rusnak Z., Pomiar ubóstwa i wykluczenia społecznego – problemy metodologiczne, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu* Nr 20/2011, Wrocław, 2011, s. 387-408.
- Stawicka M., Ekonomiczne rozwarstwienie społeczeństwa Unii Europejskiej po światowym kryzysie gospodarczym – problematyka rozkładu dochodów [w:] M. Woźniak (red.), *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy. Modernizacja dla spójności społeczno-ekonomicznej w czasach kryzysu*, Zeszyt nr 24, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, 2012, s. 129-130.
- Ulman P., Nierówności dochodowe w Polsce i ich dekompozycja, [w:] *Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe* nr 4, Kraków, 2006, s. 77-96.
- Walczak-Duraj D., *Socjologia dla ekonomistów*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 2010, s. 78.

Summary

This article addresses fundamental issues related to the essence and measurement of economic inequalities. The work was performed on the basis of the analysis and synthesis of the literature of the subject and gathered statistical data. The analysis of individual dimensions of economic inequalities in EU countries in 2010 and 2015 was conducted. The obtained results confirmed the occurrence of economic inequalities between the countries of the European Union. The biggest differences were recorded at the level of wage gap and the Gini coefficient values. The highest income inequalities were recorded in Bulgaria, Romania, the Baltic States and in Southern European countries, i.e. in Spain, Portugal and Greece, while the lowest in Slovakia, the Czech Republic, Slovenia, Sweden and Finland.

Key words: income, income inequality, quality of life.

Informacja o autorze:

Dr Małgorzata Raczkowska
Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej
Wydział Nauk Ekonomicznych
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
e-mail: malgorzata_raczkowska@sggw.pl